

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання розрахункової роботи для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 07 “Управління та адміністрування”
спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування” всіх форм
навчання

Затверджено
на засіданні кафедри
теоретичної та прикладної
економіки
Протокол № 9 від 17.01.2022 р.

Чернігів 2022

Економіка підприємства. Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи з дисципліни Економіка підприємства здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 “Управління та адміністрування” спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування” всіх форм навчання / Укладачі: Дерій Ж.В., Зосименко Т.І., Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2012. – 29 с.

Укладачі: Дерій Жанна Володимирівна, доктор економічних наук, професор;

Зосименко Тетяна Іванівна, кандидат економічних наук, доцент

Відповідальний за випуск:

Дерій Жанна Володимирівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки

Рецензент: Дубина Максим Вікторович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ	5
МЕТА І ЗАВДАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ	5
ВИХІДНІ ДАНІ ДО РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	6
СТРУКТУРА РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ	6
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ РОЗДІЛІВ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	7
ВСТУП	7
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ	7
Необхідні теоретичні відомості	7
Завдання	8
Необхідні теоретичні відомості	8
Завдання 1	10
Завдання 2	11
Контрольні питання	11
3. СКЛАДАННЯ КОШТОРИСУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО	12
Необхідні теоретичні відомості	12
Завдання	13
Контрольні питання	14
4. ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА.....	14
Необхідні теоретичні відомості	14
Завдання	16
Контрольні питання	16
ВИСНОВКИ	16
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	18
Навчальна література.....	18
Допоміжна література.....	19
ДОДАТОК А.....	21
ДОДАТОК Б	23
ДОДАТОК В.....	25
ДОДАТОК Г	26

ПЕРЕДМОВА

Сьогодення висуває якісно нові вимоги до діяльності господарюючих суб'єктів. Центр тяжіння у вирішенні ряду проблем розвитку перекладається на конкретне підприємство, фірму, організацію. Саме тому важливим є вивчення дисципліни “Економіка підприємства”, яка є вибіркоким компонентом при підготовці здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 07 “Управління та адміністрування” спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”. Навчальна дисципліна «Економіка підприємства» зорієнтована на забезпечення здобувача вищої освіти як загальними так й фаховими компетентностями з прикладних питань діяльності господарюючого суб'єкта, а саме: ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК 2 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; ЗК 6 Здатність проведення досліджень на відповідному рівні; СК01 Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

Опанування матеріалу з дисципліни, засвоєння відповідної термінології, ознайомлення з літературними джерелами сприятимуть у подальшому адекватному розумінні економічної ситуації і зваженому прийнятті господарських рішень. Важливою складовою вивчення дисципліни є самостійна робота студентів, значну частину часу якої відводиться на виконання розрахункової роботи.

Дані методичні вказівки призначені для надання допомоги здобувачам вищої освіти при виконанні розрахункової роботи з дисципліни “Економіка підприємства”. Методичні вказівки містять необхідні теоретичні відомості з кожного розділу роботи, вихідні дані для виконання окремих завдань, контрольні питання, рекомендовану літературу, питання до заліку.

ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Робота повинна бути літературно та технічно грамотно виконана і відповідати вимогам оформлення. Всі сторінки нумеруються, в кінці подається повний перелік посилань, який складається відповідно до правил бібліографії. Розрахункова робота повинна виконуватись відповідно до вимог методичних вказівок, інакше вона не буде допущена до захисту, незалежно від її змісту. Завершена робота подається здобувачем на кафедру у термін визначений графіком навчального процесу.

Робота рецензується викладачем кафедри, якщо рецензія схвальна, то робота допускається до захисту. Якщо робота написана з порушенням вимог, її повертають на доопрацювання. Робота зараховується тільки за результатами співбесіди її автора з викладачем і є обов'язковою до виконання та умовою допуску до заліку.

МЕТА І ЗАВДАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Мета розрахункової роботи – закріплення та поглиблення теоретичних знань, які одержали здобувачі вищої освіти під час вивчення дисципліни, формування вміння самостійно працювати із спеціальною літературою, логічно формулювати свої думки, виконувати економічні розрахунки, робити узагальнення та висновки.

У результаті виконання розрахункової роботи студенти повинні набути практичних навичок у проведенні різноманітних розрахунків, пов'язаних з економічними процесами, оволодіти методами оцінки ефективності діяльності.

Підготовка та виконання розрахункової роботи складається з таких етапів: підбір літературних джерел, нормативного і фактичного матеріалу, консультації з викладачем і уточнення вихідних даних, написання та оформлення розрахункової роботи, подання її на кафедру для перевірки та захисту.

Виконання розрахункової роботи дозволить:

– закріпити і поглибити знання з дисциплін “Економіка підприємства”;

- розвинути вміння використання в економічній роботі нормативних матеріалів, законодавчих актів, інструкцій та інформаційних джерел;
- відпрацювати навички оформлення виконаних письмових робіт у відповідності до вимог стандартів.

ВИХІДНІ ДАНІ ДО РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Вихідними даними до виконання роботи є: законодавчі та нормативні документи; інформація про обсяги робіт і необхідні ресурси; інформація про обмеження: розцінки на ресурси, ставки, вартість ресурсів та інші.

Основні і додаткові вихідні дані за своїм варіантом розрахункової роботи здобувачі оформлюють у вигляді додатку, номер варіанту обирається за погодженням з викладачем. Якщо робота виконана не за визначеним варіантом, вона не допускається до захисту незалежно від її змісту. Обов'язковим є завантаження виконаної роботи у системі дистанційного навчання Moodle відповідного курсу.

СТРУКТУРА РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Розрахункова робота з дисципліни “Економіка підприємства” передбачає виконання ряду завдань, зокрема розгляд загальних теоретичних питань, що стосуються принципів, аспектів й окремих компонент економічної діяльності та виконання розрахункової частини, завдання якої включають опрацювання методики нарахування заробітної плати, складання кошторису витрат на виробництво та визначення результативності господарської діяльності. Відповідно розрахункова робота має наступний зміст:

Вступ.

1. Теоретико-методологічні основи економічної діяльності суб'єктів господарювання на сучасному етапі розвитку.
2. Методика нарахування заробітної плати за визначеними формами та системами.

3. Складання кошторису витрат на виробництво.
4. Визначення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта.

Висновки.

Перелік посилань.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ РОЗДІЛІВ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

ВСТУП

У вступі коротко обґрунтовується необхідність вивчення економічних процесів та акцентується увага на місце в них господарюючих суб'єктів, підприємств та підприємців, окремих напрямів діяльності.

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Необхідні теоретичні відомості

Сучасна система національного господарства України являє собою складне утворення, що динамічно функціонує. Виклики процесів глобалізації та транснаціоналізації, непередбачений перебіг подій в світовій економіці, вимагають від бізнес-середовища значних зусиль щодо вагомих змін економічного, організаційного, технологічного, інноваційного та векторного напрямів розвитку, перегляду підходів щодо стратегічного управління підприємствами.

Розвиток підприємств та підприємницької діяльності в умовах VUCA світу (аббревіатура походить від англійських слів volatility – нестабільність; uncertainty – невизначеність; complexity – складність; ambiguity – неоднозначність) вимагає адаптації суб'єктів господарювання з урахуванням специфіки сучасного етапу розвитку економіки України та менталітету господарюючих суб'єктів.

Завдання

При виконанні даного розділу роботи студентам пропонується розглянути окремі питання діяльності підприємства. Обсяг даного розділу роботи повинен становити 10-12 сторінок комп'ютерного набору тексту. Перелік питань до виконання завдання наведено в Додатку А.

2. МЕТОДИКА НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЗА ВИЗНАЧЕНИМИ ФОРМАМИ ТА СИСТЕМАМИ

Необхідні теоретичні відомості

Згідно Закону України «Про оплату праці», заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. У структурі заробітної плати виділяють такі елементи: основна заробітна плата; додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати. Законодавчо передбачено використання наступних форм оплати праці:

- погодинна це оплата праці за відпрацьований час (тобто кількість праці визначається відпрацьованим часом);

- відрядна оплата праці за якої розмір заробітку залежить від кількості і якості виконаної роботи згідно з нормами виробітку та відрядними розцінками.

Підприємство залежно від сфери діяльності, характеру трудових відносин та особливостей технологічних процесів організовує оплату праці за тією чи іншою формою та системою оплати праці. Система оплати праці – це визначений взаємозв'язок між показниками, що характеризують норму праці та міру її оплати в межах і понад норми праці, які гарантують отримання працівником заробітної плати відповідно до фактично досягнутих результатів праці, погодженої між працівником і роботодавцем ціною його робочої сили, що виражається у посадових окладах та тарифних ставках. Відрядно-преміальна заробітна плата визначається наступним чином:

$$Z_{\text{в}} = Q_{\text{ф}} \times P_{\text{в}} + \text{П}, \quad (1)$$

де:

$Z_{\text{в}}$ – зарплата відрядно-преміальна, грн.;

$Q_{\text{ф}}$ – фактичний обсяг виготовленої продукції працівником, од.;

$P_{\text{в}}$ – розцінок відрядний, грн.;

П – премія за виконання та перевиконання нормованого завдання, грн.

Для визначення відрядного розцінку можна скористатись значенням норми часу на виготовлення продукції, або норми виробітку цієї продукції. У роботі пропонується розрахунок проводити виходячи з норми часу:

$$P_{\text{в}} = H_{\text{ч}} \times \text{ТС}_n, \quad (2)$$

де:

$P_{\text{в}}$ – розцінок відрядний, грн.;

$H_{\text{ч}}$ – норма часу на виготовлення одиниці продукції, год.;

ТС_n – тарифна ставка n -го розряду за яким тарифікуються роботи, грн.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про оплату праці» від 24.09.1995 р. № 108/95-ВР мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці. Мінімальна зарплата є державною гарантією незалежно від того, яка система оплати праці діє у роботодавця, і є обов’язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності та господарювання й фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників. Якщо працівнику за повністю відпрацьований місяць нараховано суму менше, ніж законодавчо встановлений на цю дату розмір мінімальної заробітної плати, роботодавець повинен проводити доплату до рівня мінімальної заробітної плати. Доплата проводиться щомісяця та виплачується одночасно з виплатою заробітної плати.

Завдання 1

Провести нарахування заробітної плати за відрядно-преміальною системою згідно з даними які наведено у таблиці 1 відповідно до визначеного варіанту. Тарифна ставка визначає годинний (денний або місячний) розмір оплати праці працівника в залежності від складності виконуваних робіт або його кваліфікації (присвоєного йому тарифного розряду). При розрахунку використовувати тарифні ставки які діють на момент виконання роботи. Провести оподаткування заробітної плати та визначити остаточну суму коштів що отримає працівник. Дані щодо тарифної сітки наведено у Додатку Б.

Таблиця 1

Вихідні дані для вирішення завдання 1

Показники	Номер варіанту										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Норма часу на виготовлення одиниці продукції, год.	0,25	0,20	0,25	0,4	0,33	0,22	0,16	0,18	0,25	0,2	0,4
Тарифний розряд працівника	III	II	IV	VI	V	IV	VI	V	IV	III	II
Умови праці*	н	в	ов	н	н	ов	ов	в	в	н	в
Норма часу, год.	160	158	145	164	160	168	120	156	160	168	148
Фактичний обсяг випуску, шт.	700	820	640	450	500	800	770	900	650	865	400
Премія за виконання завдання,%	15	20	15	25	20	20	25	20	15	20	15
Премія за кожен відсоток перевиконання завдання,%	1,5	2	1	2	1,5	2	1	2	1,5	2	1
Доплати та надбавки, % до тарифного заробітку	7	8	10	15	12	10	12	15	13	14	15

*групи умов праці: н– нормальні; в – важкі та шкідливі; ов – особливо важкі, особливо шкідливі. При важких та шкідливих умовах праці тарифні ставки збільшуються на 12%, при особливо важких, особливо шкідливих – на 24%.

Завдання 2

Нарахувати заробітну плату працівникам закладів освіти, їх робота оцінюється за погодинною формою оплати праці згідно даних які наведено у таблиці 2, відповідно до визначеного варіанту та інформації наведеної у Додатку Б. Також провести оподаткування заробітної плати та визначити остаточну суму коштів які отримає працівник.

Таблиця 2

Вихідні дані для вирішення завдання 2

Показники	Номер варіанту										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тарифний розряд працівника	21	20	25	15	14	16	18	13	9	11	19
Категорія*	нп	нп	нп	нп	п	п	нп	п	п	п	нп
Норма часу, год.	156	152	150	144	158	146	150	144	158	144	158,4
Фактично відпрацьовано, год.	156	152	138	132	100	140	150	144	90	144	150
Доплата за науковий ступінь, %	25	25	25	15	15	15	15	15	-	-	25
Доплата за вчене звання, %	33	33	33	-	-	25	25	-	-	-	33
Стаж роботи, років	30	18	20	14	18	15	21	12	2	4	17
Доплата за використання у роботі іноземної мови, % до окладу	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Премія, згідно з Положенням про преміювання, % до окладу	100	50	100	20	30	30	50	20	10	15	100

*Категорія: нп – науково-педагогічний працівник; п – педагогічний працівник.

Контрольні питання

1. Поняття заробітної плати. Форми та системи заробітної плати.
2. Державні гарантії оплати праці. Мінімальна заробітна плата.
3. Погодинна форма оплати праці. Умови застосування.
4. Види доплат та надбавок до заробітної плати.

5. Тарифні розряди та тарифні коефіцієнти.
6. Оподаткування доходів фізичних осіб.
7. Доплата до рівня мінімальної заробітної плати.
8. Сутність єдиної тарифної сітки працівників бюджетних установ.

3. СКЛАДАННЯ КОШТОРИСУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО

Необхідні теоретичні відомості

В процесі своєї діяльності підприємство здійснює витрати. Найбільшу питому вагу у загальному обсязі витрат підприємства мають витрати на виробництво. Підприємства для групування та визначення загальної суми витрат складають кошторис виробництва – це витрати підприємства, пов'язані з його основною діяльністю за певний період незалежно від того, відносяться вони на собівартість у даному періоді чи ні. Витрати, що входять до кошторису виробництва, класифікуються за економічними елементами:

- матеріальні витрати;
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація основних фондів і матеріальних активів;
- інші витрати, пов'язані з основною діяльністю.

Таке групування для всіх підприємств промисловості є ідентичним.

Поелементна класифікація витрат, яку містить кошторис виробництва, дає змогу визначити ресурсну структуру собівартості, що є важливим для аналізу чинників формування та зниження собівартості продукції. На основі аналізу структури собівартості розрізняють:

а) ***матеріаломісткі виробництва***, у собівартості продукції яких значну питому вагу займають витрати на сировину і матеріали (підприємства чорної металургії, машинобудування, легкої та харчової промисловості);

б) ***енергомісткі виробництва***, у собівартості продукції яких значною є частка витрат на енергію (підприємства кольорової металургії, органічного синтезу);

в) *фондомісткі (капіталомісткі) виробництва* (підприємства нафтопереробної промисловості, виробництво електроенергії);

г) *трудомісткі виробництва* (підприємства вугільної та металообробної промисловості, машинобудування, точне приладобудування).

Завдання

Діяльність новоствореного підприємства характеризується рядом показників які наведено в таблиці 3.1.

За наведеними даними скласти фактичний кошторис витрат на виробництво за формою, що наведено в Додатку В та зробити висновки про структуру витрат підприємства та визначити до якого типу воно відноситься.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для складання кошторису

Показники/варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Обсяг вир-ва і-го виду, тис. шт	10	12	15	20	10	12	13	10	20	15
Ціна одиниці, грн.	200	300	400	600	450	550	420	500	600	550
Змінні витрати на од., грн.	150	220	310	490	315	400	370	400	480	380
Постійні витрати на одиницю, грн.	10% від змінних витрат									
Вартість основних засобів, тис. грн.	600	300	400	500	550	620	310	410	400	450
Залишки оборотних коштів, тис. грн.	200	120	280	130	170	180	200	190	170	215
Витрати підприємства, тис. грн., в т. ч.										
- матеріальні	200	100	120	150	160	200	120	170	130	125
- оплата праці	150	160	140	130	170	130	90	100	80	60
- єдиний соціальний внесок	Ставки згідно з діючим законодавством									
Амортизація, норма%	15	20	18	16	17	13	14	15	16	14
Доход від реалізації майна, тис. грн.	5	4	10	3	12	8	7	6	4	3
Відсотки сплачені за кредит, тис. грн.	10	8	9	12	11	6	7	12	5	6
Податки, що сплачуються з прибутку, середня ставка, %	26	28	23	26	27	25	23	22	24	23
Відсоток за строковими депозитами, %	18	13	15	16	14	15	16	17	14	14
Витрати на роботи та послуги, що не входять до виробничої собівартості	90	80	75	100	95	112	91	101	95	86
Зміна залишків витрат майбутніх періодів	+49	+35	+24	-55	+37	-67	+52	-35	+48	-37
Зміна залишків резервів майбутніх платежів	+27	+15	-34	-32	+34	+29	-34	+20	-28	+24

Зміна собівартості залишків незавершеного виробництва	+22	-30	+22	-31	+25	-45	+25	-30	+23	-18
Зміна собівартості залишків нереалізованої продукції	-135	+110	-120	-115	+130	-145	+130	-130	+131	-129

Контрольні питання

1. Поняття витрат та їх класифікація.
2. Собівартість продукції.
3. Структура собівартості.
4. Кошторис витрат на виробництво. Методика розрахунку.
5. Економічні елементи витрат.

4. ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

Необхідні теоретичні відомості

Процес виробництва на будь-якому підприємстві здійснюється при певній взаємодії трьох визначальних його чинників: персоналу (робочої сили), засобів праці та предметів праці та за наявності сучасних чинників – підприємницького та інформаційного ресурсу. Тому оцінити віддачу задіяних ресурсів, прийняти рішення щодо розширення бізнесу чи навпаки згортання діяльності, можна за допомогою розрахунку показників ефективності. Ефективність виробництва являє собою комплексне відбиття кінцевих результатів використання засобів виробництва і робочої сили за певний проміжок часу. Проблема підвищення ефективності виробництва полягає у тому, щоб на кожну одиницю витрат – трудових, матеріальних, фінансових – досягти максимально можливого збільшення обсягу виробництва або доходу.

Рентабельність – це відносний показник ефективності роботи підприємства. У загальній формі він обчислюється як відношення прибутку до витрат. Рентабельність має ряд модифікацій:

1) Рентабельність виробничих фондів ($R_{в.ф.}$) – традиційний показник на наших підприємствах, який називають на практиці рентабельністю виробництва.

2) Рентабельність сукупних активів (R_a) характеризує ефективність використання всього наявного майна підприємства.

3) Рентабельність власного (акціонерного) капіталу ($R_{вл.}$) показує ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів.

4) Рентабельність продукції характеризує ефективність витрат на її виробництво і збут.

Для оцінки можливостей підприємства визначається беззбитковий рівень виробництва аналітично з його графічною інтерпретацією (рис. 1).

Аналітично рівень беззбитковості розраховується за формулою:

$$A = \frac{C_{const}}{P_i - C_v} (3)$$

де A – беззбитковий рівень виробництва, нат. од.;

C_{const} – постійні витрати, грн.;

P_i — ціна одиниці продукції, грн.\$

C_v — питомі змінні витрати (на одиницю продукції), грн.

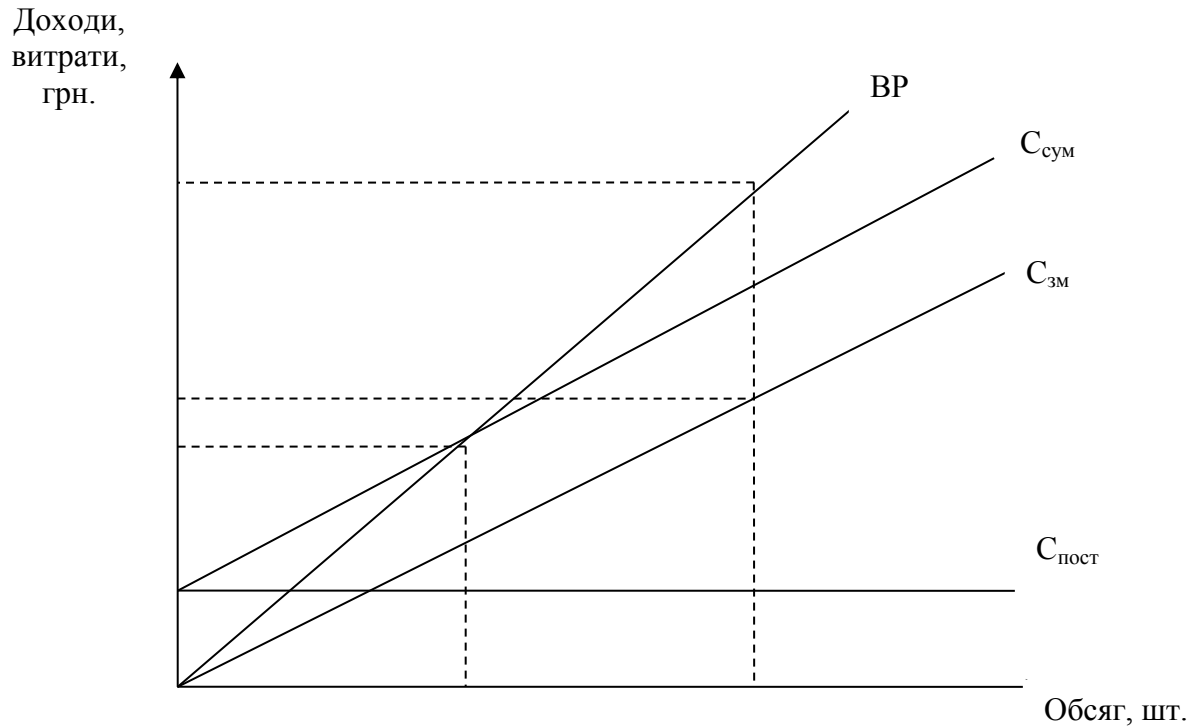

Рис. 1 – Графічна інтерпретація рівня беззбитковості виробництва

Завдання

- визначити критичний обсяг виробництва аналітично і графічно;
- розрахувати рентабельність продукції, рентабельність виробництва, рентабельність капіталу; часткові показники ефективності.

Завдання виконується на основі попередніх розрахунків отриманих при виконанні другого та третього розділів роботи та оформляється у вигляді таблиці приклад якої наведено в Додатку Г.

Контрольні питання

1. Поняття ефективності виробничої діяльності.
2. Показники ефективності: загальні та часткові.
3. Точка беззбитковості: методика розрахунку.

ВИСНОВКИ

За результатами опрацьованої тематики теоретичного питання та проведених розрахунків за усіма розділами роботи, формулюються висновки про економічну діяльність підприємства, сутність форм і систем заробітної

плати, структуру кошторису виробництва, витратність та ефективність виробництва, про фактори та резерви її підвищення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчальна література

1. Азарова А. О. Економіка підприємства. Практикум: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / А. О. Азарова, Л. О. Нікіфорова. – Вінниця: ВНТУ, 2016. – 216 с.
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2016. – 378 с
3. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Редакція від 06.11.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Економіка та організація праці: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Мініна, Ж.В. Дерій, Н.Т. Шадура-Никипорець. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2017. – 206 с.
5. Економіка підприємства: Навч. посіб. / Н. М. Яркіна. – Вид. 2-ге перероб. і доп. – К.: Видавництво Ліра-К, 2017. – 600 с.
6. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. – 620 с.
7. Дмитрієв І.А. Економіка підприємства: навчальний посібник для практичних занять і самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів / І.А. Дмитрієв, І.Ю. Шевченко. - Х.: ХНАДУ, 2018. - 292 с.
8. Економіка підприємства : навчальний посібник / уклад.: Н. В. Романченко, Т. В. Кожемякіна, К. В. Пічик; Нац. ун-т "Києво-Могилянська академія". - Київ: [НаУКМА], 2018. - 302 с.
9. Економіка підприємства: навчальний посібник / О. М.Бандурка, Є. В. Ковальов, М. А.Садиков, О. С. Маковоз; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків: ХНУВС. – 2017. – 192 с.
10. Кузьмин, В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка : практикум / В. М. Кузьмин. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. - 51 с.

Допоміжна література

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560- XII // Редакція від 23.07.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
2. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108 / 95-ВР 01.01.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95>
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Редакція від 30.04.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» від 29.11.1999 № 290 // Редакція від 09.08.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31.12.1999 № 318 // Редакція від 09.08.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 21.06.1999 // Редакція від 30.04.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>
7. Дерій Ж.В. Роль домашніх господарств у циркулярній економіці *Derii Zh. Households role in the circular economy/ Ж.В. Дерій // Проблеми і перспективи економіки та управління: Науковий журнал.* – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – № 3. – С. 39-45.
8. *Derii Zh.V. Evolution of the scientific thought for the environmental safety management of the state/ Zh.V. Derii, I. V. Lysenko, N. V. Lysenko// Scientific bulletin of Polissia.* – Chernihiv: ChNUT, 2017. – №3(11) P. 1. – P. 38-40.
9. Дерій Ж.В. Стратегічні напрями нівелювання регіональних диспропорцій людського розвитку // Регулювання соціально-трудових відносин: сучасний стан та перспективи розвитку: колективна монографія / під

заг. ред. І.І. Кичко. – Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В. ТПК Орхідея, 2016. С. 221-242.

10. Mc Connell, Campbell; Stanley Brue; Sean Flynn; Sean Flynn (2021). Economics Principles, Problems, & Policies. McGraw-Hill. pp. /. ISBN 9781260226775.

11. Інструкція зі статистики заробітної плати. Наказ Держкомстату України від 3.01.2004. № 5 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text>

ДОДАТОК А

ТЕМАТИКА ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПЕРШОГО РОЗДІЛУ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

1. Поняття підприємства як організаційно відокремленої первинної ланки виробничої сфери. Цілі і напрямки діяльності підприємства. Місія підприємства.

2. Порядок створення підприємства, його державної реєстрації, ліквідації та реорганізації відповідно до чинного законодавства України.

3. Порівняльна характеристика організаційно-правових форм бізнесу: переваги та недоліки.

4. Конкурентоспроможність суб'єктів господарювання.

5. Технологія розробки бізнес-плану.

6. Ліцензування та патентування у підприємницькій діяльності.

7. Сутність та методи державного регулювання підприємницької діяльності.

8. Види господарських товариств та їх характеристика.

9. Поняття корпоративного управління.

10. Проблеми розвитку підприємництва в Україні.

11. Характеристика системи оподаткування підприємницьких структур в Україні.

12. Сутність, види та елементи підприємницької культури.

13. Поняття планування та управління підприємницькою діяльністю господарюючих структур.

14. Розвиток start-up руху в Україні.

15. Класичне та інноваційне підприємництво: особливості та відмінності.

16. Принципи підприємницької діяльності.

17. Статутний фонд і його формування.

18. Основні способи організації власного бізнесу.
19. Форми і методи конкурентної боротьби у бізнесі.
20. Інвестиційні проекти підприємств та їх ефективність.
21. Сутність і основні види ризиків підприємницької діяльності.
22. Етапи і методи прийняття управлінських рішень у бізнес-діяльності.
23. Антимонопольна діяльність держави та захист суб'єктів підприємництва.
24. Економічна безпека підприємництва.
25. Економічна свобода – основна передумова розвитку підприємництва.
26. Сутність підприємницької ідеї та механізму її реалізації.
27. Характеристика інвестицій. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства.
28. Поняття інноваційних процесів. Джерела, класифікація і взаємозв'язок інноваційних процесів (новинок, нововведень). Вплив інноваційних процесів на будь-яку господарську (підприємницьку) діяльність.
29. Екологічна компонента діяльності господарюючих суб'єктів.
30. Розвиток підприємств на принципах сталості.
31. Прибутковість підприємницької діяльності та шляхи її підвищення.
32. Ефективність діяльності підприємницьких структур.

ДОДАТОК Б

Таблиця Б 1

РОЗМІРИ*
тарифних розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників
бюджетних установ

Тарифний розряд	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Коефіцієнт	1,00	1,09	1,18	1,27	1,36	1,45	1,54	1,64	1,73	1,82	1,97	2,12	2,27
Тарифний розряд	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Коефіцієнт	2,42	2,58	2,79	3,00	3,21	3,42	3,64	3,85	4,06	4,27	4,36	4,51	

**З 1 січня 2022 року набрав чинності Закон України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». Зазначеним документом встановлено мінімальну заробітну плату:*

- у місячному розмірі: з 1 січня – 6500 грн, з 1 жовтня – 6700 грн;*
- у погодинному розмірі: з 1 січня – 39,26 грн, з 1 жовтня – 40,46 грн.*

Посадові оклади (тарифні ставки) працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери розраховують виходячи з розміру посадового окладу (тарифної ставки) працівника 1-го тарифного розряду ЄТС із 1 січня 2022 року – 2893 грн; – із 1 жовтня 2022 року – 2982 грн.

Посадові оклади (тарифні ставки) за розрядами Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» (зі змінами), визначаються шляхом множення окладу (ставки) працівника 1 тарифного розряду на відповідний тарифний коефіцієнт. У разі, коли посадовий оклад (тарифна ставка) визначений у гривнях з копійками, цифри до 0,5 відкидаються, від 0,5 і вище – заокруглюються до однієї гривні.

Розраховані згідно із цією таблицею посадові оклади (ставки заробітної плати) для посад:

- педагогічних працівників, наведених у додатку 2 до постанови КМУ від 30.08.02 р. № 1298, – підвищуються на 10 % згідно з постановою КМУ від 11.01.18 р. № 22.
- науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти державної та комунальної форми власності, перелік яких затверджено постановою КМУ від 14.06.2000 р. № 963, – підвищуються на 11 % згідно з постановою КМУ від 23.01.19 р. № 36.

Частиною четвертою статті 61 Закону “Про освіту” встановлено, що педагогічним і науково-педагогічним працівникам встановлюються щомісячні надбавки за вислугу років у розмірах: понад три роки – 10 відсотків; понад 10 років – 20 відсотків; понад 20 років – 30 відсотків посадового окладу.

Також треба враховувати, що доходи працівників оподатковуються податком з доходів фізичних осіб – 18%, та військовим збором – 1,5%.

Таблиця Б 2

Тарифна сітка

Розряд	1	2	3	4	5	6
Тарифний коефіцієнт	1,0	1,1	1,35	1,5	1,7	2,0

ДОДАТОК В

ЗВЕДЕНИЙ КОШТОРИС ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО

Показники	Сума
Матеріальні витрати	
Витрати на оплату праці (основна й додаткова заробітна плата)	
Відрахування на соціальні заходи	
Амортизація основних засобів та нематеріальних активів	
Інші витрати (5 % від суми попередніх витрат)	
Усього витрат на виробництво	
Витрати на роботи та послуги, що не входять до виробничої собівартості	
Зміна залишків витрат майбутніх періодів (приріст "-", зменшення "+")	
Зміна залишків резервів майбутніх платежів (приріст "+", зменшення "-")	
Собівартість валового випуску продукції	
Зміна собівартості залишків незавершеного виробництва, напів-фабрикатів, інструментів та пристосувань власного виготовлення (приріст "-", зменшення "+")	
Виробнича собівартість виготовленої продукції	
Зміна собівартості залишків нереалізованої продукції (приріст "-", зменшення "+")	
Собівартість реалізованої продукції	

ДОДАТОК Г

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЯЛЬНОСТІ
ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

Показники	Одиниця виміру	Методика розрахунку, значення
Рівень беззбитковості		
Прибуток валовий		
Прибуток чистий		
Фондовіддача		
Матеріаломісткість		
Рентабельність продукції		
Рентабельність виробництва		
Рентабельність капіталу		

ДОДАТОК Д

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Економіка як галузь науки. Принципи та методи економіки. Мета, завдання та предмет дисципліни “Економіка підприємства”.
2. Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери.
3. Місія й різноманітні цілі підприємства. Головні напрямки діяльності підприємства. Юридичні акти, що є законодавчою базою функціонування підприємства (організації).
4. Підприємництво як сучасна форма господарювання.
5. Поняття персоналу в контексті економічних понять трудових ресурсів, кадрів, трудового потенціалу.
6. Категорії персоналу підприємства (керівники, спеціалісти, службовці, робітники).
7. Поділ персоналу за професіями і кваліфікацією.
8. Розрахунки чисельності окремих категорій працівників виробничих підприємств.
9. Продуктивність праці як економічна категорія.
10. Методичні підходи до розрахунку продуктивності праці на виробничих підприємствах.
11. Чинники зростання продуктивності праці.
12. Поняття оплати праці. Основна заробітна плата й додаткова оплата праці.
13. Сучасна державна політика оплати праці. Мінімальна заробітна плата. Тарифна система.
14. Оплата праці керівників, спеціалістів і службовців. Форми і системи оплати праці робітників.

15. Ефективність колективних форм організації та оплати праці.
16. Основні засоби. Класифікація основних засобів за ознакою функціонального призначення та участі у виробничих процесах.
17. Види вартості і оцінки основних засобів.
18. Види зносу основних засобів: фізичний, моральний. Амортизація основних засобів. Норми амортизаційних відрахувань.
19. Показники ефективності використання основних засобів.
20. Оборотні фонди, склад оборотних фондів.
21. Нормування витрат матеріальних ресурсів і обчислення необхідного обсягу оборотних фондів.
22. Показники ефективності використання оборотних фондів підприємства.
23. Нормовані і ненормовані обігові кошти. Джерела формування обігових коштів.
24. Основні показники рівня ефективності використання обігових коштів. Шляхи підвищення ефективності використання обігових коштів.
25. Номенклатура й асортимент продукції (послуг). Валова, товарна, чиста й реалізована продукція.
26. Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник.
27. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами.
28. Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат.
29. Методика обчислення окремих статей калькуляції.
30. Визначення впливу окремих техніко - економічних чинників на зменшення поточних витрат.
31. Поняття, роль і функції ціни в ринковій економіці. Види цін та сфери їх застосування.

32. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо.

33. Система знижок і доплат до ціни. Державне регулювання ціноутворення.

34. Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства.

35. Характеристика та види ефективності діяльності підприємства.

36. Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства.

37. Класифікація чинників зростання ефективності виробництва.